

ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΘΕΟΔΩΡΑΝ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Φ. ΚΑΡΑΤΖΕΝΗ

Μοναδικός βιογράφος της Αγίας Θεοδώρας, Βασιλίσσης της Άρτης, η οποία ήκμασε κατά την διάρκεια του 13ου αιώνας είναι ο μοναχός Ιώβ, που έζη και αυτός, εις την Κωνσταντινούπολη, κατά τας τελευταίας δεκαετίες του ίδιου αιώνας. Υπήρξε δηλαδή ο Ιώβ σχεδόν σύγχρονος της Αγίας η οποία κατά τας ιστορικές πληροφορίες απέθανε κατά την δεκαετίαν του 1270. Αυτός έγραψε τον βίον και την περιπέτεια της και δεδομένου ότι ο λαός της Άρτης και η κοινή συνείδηση της εκκλησίας την καταξίωσε ως Αγίαν έγραψε και την ακολουθίαν της. Δεν εμεσολάβησε χρονική διάρκεια μεταξύ των δύο εποχών που έζησαν, η Αγία Θεοδώρα και ο μοναχός Ιώβ, ώστε να δικαιολογείται κάποια σύγχυση ως προς το πραγματικό πρόσωπον της λατρευόμενης Αγίας, και η οποία διάρκεια, ίσως λόγω του σκότους του μεσαιώνος να εδικαιολογεί κάποιαν συζήτησιν. Εδώ αchronογράφος και συντάκτης της ακολουθίας είναι σύγχρονος, ζήσας κατά την ίδιαν εποχήν και μερικός μάλλον δεκαετίας ακόμη, μετά τον θάνατον της βασιλίσσης Θεοδώρας, ώστε ηδυνήθη να γίνει άμεσος και προσωπικός δέκτης του πνεύματος του λαού της Άρτης και της εκκλησίας της, ως και των εκδηλώσεων λατρείας προς το μαρτυρικό πρόσωπον της. Επιτεύετο μέχρι τίνος, και ταύτο εσφαλμένως, ότι ο Ιώβ έζησε κατά τον 17ον αιώνα, δηλαδή τέσσερις αιώνες ύστερα από το ιστορούμενον γεγονός. Ταύτο είναι σοβαρόν λάθος εις το οποίο υπέπεσε ο Ανδρέας Μουσταζοδής, μοναδική σχεδόν πηγή, Ελλήνων και ξένων βυζαντινολόγων που ησχολήθησαν με τα χρονικά της Αγίας Θεοδώρας. Και εξηγούμεν πως έλαβον χώρα τα πράγματα και το λάθος.

Το χειρόγραφον του βίου και η Ακολουθία της Αγίας Θεοδώρας υπό του Ιώβ, φυλάσσεται μεταξύ των Νανοϊκών κωδικίων εις την Μαρκεσιανήν βιβλιοθήκην της Βενετίας, άγνωστον πως έφθασε εκεί. Ταύτο ήλθεν εις φως όταν κατά τον 18ο αιώνα εδημοσιεύθη το κείμενον υπό Ιωάννου Αλουάσιου του Μινγκαρέλλι εις την υπ' αυτού γενομένην περιγραφήν των Μαρκεσιανών κωδικίων των φυλασσομένων εις την βιβλιοθήκην της Βενετίας. Ο κατάλογος της συλλογής, I.A. Mingarelli, Graeci codices manuscripti apud Nanius patricios venetos asservati, bononiae anno MDCCCLXXXIV περιγράφει στη σελίδα 136 - 141 τον υπ' αριθμ. LXXI χαρτόν κώδικα του 15ου και 16ου αιώνας, όπου εις το τμήμα του κώδικος το ανήκον εις τον 15ον αιώνα και εν σελίδι 245 - 255 περιέχεται η **Ακολουθία εις την οσίαν μητέρα ημών Θεοδώραν την θαυματουργόν βασιλίσσαν την εν αρτοποιηθεία παρ' εμού Ιώβ μοναχού**. Η ακολουθία βία περιέχει και το συνομόριον της Οσίας. Η ανωτέρω συλλογή του Mingarelli είχε δύο εκδόσεις (1772 και 1812) που περιείχον την ακολουθίαν του Ιώβ. Ο Μουσταζοδής έχων υπ όψιν τας δύο αυτάς εκδόσεις και διαγνώσας την ιστορικήν αξίαν του βίου της Αγίας Θεοδώρας ανετύπωσε το αυθεντικό κείμενον του Ιώβ, εις το περιοδικόν του «Ελληνομνήμων ή Σύμμικτα Ελληνικά» κατά τα έτη 1843 - 1845, γράφων συγχρόνως αγνώστου μέχρι σήμερα πηγής πληροφορία ότι «συγγραφεύς είναι μοναχός της Ιώβ ακριμάρως εις φαίνεται εγγύς του 17ου αιώνας». Είναι κατά τα ανωτέρω γνωστό το όνομα του συγγραφέως αφού ταύτο σημειώνεται εις τον τίτλο της Ακολουθίας (πονηθεία παρ' εμού Ιώβ μοναχού). Ο Ιώβ όμως δεν είναι δυνατόν να ήκμασε κατά τον 17ον αιώνα αφού το έργον του περιέχεται εις χειρό-

γραφον του 15ου αιώνας. Ο Mingarelli από τον οποίον ανετύπωσε το κείμενον ο Μουσταζοδής σαφώς σημειώνει ότι ο υπ' αριθμ. LXXI ανωτέρω μνημονευόμενος Νανοϊκός κώδικς περιέχει μόνον ολίγα φύλλα του 16ου αιώνας ενώ το υπόλοιπον και μεγαλύτερον μέρος, όπου και η ακολουθία της Αγίας Θεοδώρας ανήκει εις τον 15ο αιώνα. Εξ αυτού φαίνεται ότι ο Ιώβ ήκμασε πολύ προ του 17ου αιώνας. Εδώ είναι το λάθος του Αν. Μουσταζοδής, το οποίον δεν θα είχε τόσην σημασίαν εάν δε διακρινέτο μέχρι των ημερών μας. Η αντύπωσις του Μουσταζοδής απέτέλεσε την πηγήν να επαναληφθεί το χρονικό της Αγίας Θεοδώρας παρά Ελλήνων χρονογράφων Π. Αραβαντινού, Κων. Σόβα ως και ξένων Βυζαντινολόγων, αλλά και το λάθος αυτού ως προν τον χρόνον και τον αιώνα που ήκμασε ο Ιώβ. Εκ των ξένων παρεσύρθησαν εις το λάθος, ο Fr. Halkin, Ελληνική Αγιολογική βιβλιοθήκη, Βρυξέλλες 1957, ο G. Moganskik, Βυζαντινογραφία, Βερολίον 1958, και άλλοι. Εις το ίδιο λάθος υπέπεσε και ο υπηρέτησας κατά την διάρκειαν της Γερμανοϊταλικής κατοχής εις τα ελληνικά βουνά με την ομάδα του Κρις Γουντχάουζ Άγγλος Βυζαντινολόγος Donald M. Nicol εις το έργον του The Despotate of Epirus, Oxford 1957 σελ. 128 παρασυρθείς από την χρονογραφίαν της Ηπειρού Παυ. Αραβαντινού. Το λάθος του Nicol απεκάλυε ο P. Lemerle εις μακράν βιβλιοκρισίαν περί του έργου του εις Byzantinische Zeitschrift (1958) γράφων ότι ο Nicol εσφαλμένως υποστηρίζει ότι ο Ιώβ έζησε τον 17ον αιώνα καθόσον ημείς έχομεν υπ' όψιν χειρόγραφα πα αρχαία του ανωτέρω αιώνας.

Πριν της διαπιστώσεως αυτής του Lemerle, εις ειδικήν πραγματείαν ο S. Petrides, le moine Iob (ο μοναχός Ιώβ) δημοσιευθείσας εις το περιοδικόν Echos d' Orient της Κωνσταντινουπόλεως το 1912 υπογραμμίζει ρητώς ότι η Ακολουθία της Αγίας είναι πολύ παλαιότερα και βέβαιος περί αυτού, συνεπλήρωσε το όνομα του συντάκτου εις την ακροστιχίδα του β' κανόνος (την βασιλίσσαν ανώσω Θεοδώραν Ιώβ μοναχός ο Μέλης). Το όνομα του συνθέτου αυτής είχε ταύτιση με γνωστόν λόγιον, τον Ιώβ Μέλην Ιασίτην ιερομόναχον συγγραφέα έργων και μνηογράφων ο οποίος έζησε εις την Κωνσταντινούπολην κατά τας τελευταίας δεκαετίες του 13ου αιώνας. Σχεδόν σύγχρονον με την Αγία Θεοδώραν. Η ταύτιση αυτή του S. Petrides εγένετο αποδεκτή και από τον L. Pettit, Iob lasites en dictionnaire de theologie Catholique (1928), τον L. Laurent, Iob lasites en Lexicon jür Theologie und Kirche (1933) και άλλους βυζαντινολόγους.

Αλλά και ο ίδιος Donald Nicol εις την δεύτεραν έκδοσιν του έργου του The Despotate of Epirus 1267 - 1479, γενομένη προσφάτως το 1984 παραδέχεται το λάθος του και σημειώνει, ο βίος της Αγίας Θεοδώρας γραφείς κατά τον 13ον αιώνα παρέχει αβλόγους πληροφορίες δια την εποχήν της. Και συνεχίζει: Η Ακολουθία, υπό του Ιώβ Μέλην εγγραφή περί τα τέλη του 13ου αιώνας και όχι κατά τον 17ον αιώνα όπως εσφαλμένα είχα γράψει. Καθίσταται τώρα περισσότερο αυθεντικό κείμενον παρ' ότι είχαμε υποθέσει. (B. έκδοσις σελ. 5).

Το ταύτισιν αυτή του Ιώβ με τον Ιώβ Μέλην (του 13ου αιώνας) παραδέχεται και ο Αιδεσιμότης του Μεσαιωνικού Αρχείου της Θεσσαλονίκης Αθηνών ημέτερος κ. Λεάνδρος Βρανούσης εις τα «Χρονικά της Ηπειρού» 1962. Άλλως τε εις

την βυζαντινήν ιστορίαν ουδεις άλλως Ιώβ μοναχός αναφέρεται.

Κατόπιν των ανωτέρω, μεταξύ της εποχής της Αγίας Θεοδώρας και του χρόνου που ήκμασε ο συνθέτης της Ακολουθίας της και βιογράφος της, δεν μεσολαβεί τέτοια απόσταση - χρονική περίοδος, ώστε να δημιουργηθεί σύγχυσις ποια είναι η λατρευόμενη Αγία της Άρτης.

